

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

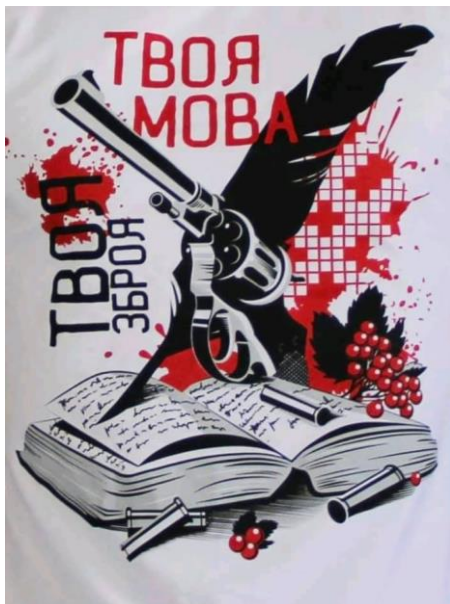
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

21 ЛЮТОГО 2025 РОКУ

Львів 2025

«Мова — кордон національної безпеки»: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 21 лютого 2025 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2025. 382 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь ПОПОВИЧ, доктор технічних наук, професор;

Роман ЛАВРЕЦЬКИЙ, кандидат історичних наук, доцент;

Ігор КОВАЛЬ, кандидат педагогічних наук;

Ярослав ІЛЬЧИШИН, кандидат педагогічних наук;

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук;

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук;

Тетяна БОТВИН, доктор філософії, доцент;

Мар'яна ГДАКОВИЧ, кандидат філологічних наук, доцент;

Тетяна КОНІВІЦЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент;

Марина КУЛЬЧИЦЬКА, кандидат філологічних наук, доцент;

Олександра ПАЛЬЧЕВСЬКА, кандидат філологічних наук, доцент;

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук;

Ольга ШЕЛЮХ, кандидат філологічних наук, доцент.

Збірник укладено за тезами доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова — кордон національної безпеки» 21 лютого 2025 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- Секція 1. Мова і національна психологія. Мова як інструмент гібридної війни.
- Секція 2. Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. Українська мова у світі.
- Секція 3. Актуальні проблеми викладання української мови у вищій школі.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

УДК 811.161.2'35:930.85

ДО ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАНТНОСТІ НОВОГО ПРАВОПИСУ ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Тетяна КОНІВІЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Правописна система будь-якої мови оновлюється і це є закономірним процесом її життя й розвитку. Розроблення і впровадження нового правопису в Україні – це важливий крок на шляху до збереження та розвитку української мови. Проте оновлення правописних норм 2019 року [4] спричинило низку дискусій як державному, так й освітньому рівні. Тут згадується думка Юрія Шевельова, який зазначав, що «обізнаність пересічного українського інтелігента в справах мовознавства мала і чим вона менша, тим палкіші дискусії в справах правопису» [6]. Причиною цих дискусій стали не стільки зміни у написанні низки слів, а його віріантність, оскільки, як відомо, нова редакція «повернула до життя» деякі норми правопису 1929 року.

Новий правопис враховує історичні особливості української мови та повертає деякі форми, які були частиною української ортографічної традиції, але змінені за часів радянської влади. Проте, на жаль, новий правопис української мови повернув лише кілька правил забороненого нам правопису і то, здебільшого, на рівні варіантності. Слушно зазначила Ірини Фаріон, що «наш правопис ще ніколи не був настільки варіантним». Сьогодні вже закінчився перехідний етап і всі ми використовуємо оновлений правопис. Проте чи часто ми чуємо слова *катедра, міт, лавреат, незалежності, ідентичності*? Якщо проаналізувати впровадження і застосування в мовленні цих варіантів, то можна ствердно зауважити, що ці варіантні форми дуже часто викликають несприйняття і супротив.

Ще під час впровадження нового правопису низка науковців ставили питання, який із паралельних варіантів (перший чи другий) будуть застосовувати користувачі мови у своєму побутовому мовленні. Зрозуміло, що це залежить і від позиції мовця, і від його

досвіду, життєвого і професійного, і від оточення, в якому перебуває користувач, і від його власних уподобань [3, с. 127].

На жаль, дуже часто є нерозуміння та неусвідомлення того, що повернення форм харківського правопису, їх використання, особливо сьогодні, є як показником національної свідомості та важливим кроком на шляху до відновлення національної ідентичності. Саме ці форми підкреслюють автентичність української мови та враховують історичні особливості, сприяють осмисленню національної ідентичності. Повернення норм правопису часів І. Огієнка сприяють збереженню та розвитку української мови як важливого елемента національної ідентичності. Як зазначала Галина Яворська, «за певних історичних умов саме вибір варіанта написання може стати символом і показником культурної дистанції» [5]. Тому наше завдання сьогодні – хоч частково «відновити перервану орфографічну традицію як знаковий засіб самоідентифікації української спільноти та її внутрішньої єдності» [5, с. 104].

Застосування форм Харківського правопису має бути на усіх рівнях: як на державному й освітньому, так і через засоби масової інформації, соціальні мережі та інших канали комунікації. Як приклад, варто пригадати мовну політику каналу СТБ, яка була предметом давніх і бурхливих дискусій серед телеглядачів. До 2013 року в деяких програмах канал, як один з небагатьох українських телеканалів, використовував окремі правила харківського правопису, наразившись, як на схвальні, так і на критичні відгуки громадськості. Були як нарікання, так і щира зацікавленість [1].

Якщо проаналізувати адаптацію до нового правопису сьогодні, то, однозначно, молоде покоління швидше адаптується до нововведень, приймаючи як семантичні, так і орфографічні модифікації. Старше ж покоління більш консервативне і застосовує прийнятні звичаєві одиниці. Але відмінні в правописі форми абсолютно семантично тотожні. Тому не варто вагатися чи навіть «боятися» таких змін і їх застосування в мовленні [3, с. 127]. Для того, щоб молодь свідомо обирала для себе варіативну форму «скрипниківки», потрібно в закладах вищої освіти, коли формуються національні цінності й національно-культурна особистість, занурювати в історичні часи: розказувати про історію створення правопису 1929 року, заборону і проголошення його націоналістичним, про знищення багатьох мовознавців тощо.

Студентська молодь повинна усвідомлювати слова Олександра Пономаріва, що «... заборонений перший загальноукраїнський правопис 1929 року – це частка нашого розстріляного відродження, оскільки більшість його авторів репресовано і знищено комуністичним режимом. Прийняття пропонованих змін буде гідним ушанування їхньої пам'яті» [2, с. 13].

Усі вже звикли до слова *проект*, його відразу почали використовувати як на державному рівні, так і в побутовій сфері, оскільки не залишили нам попереднього варіанту. А форми інших слів ми, на жаль, чуємо не дуже часто. Виникає супротив до нового, якщо можна говорити звичною мовою. Щодо таких варіантностей, то вони часто трапляються у професійному мовленні, в галузевій лексиці в освітньому процесі. Тому використання цих слів у закладах вищої освіти виробить звичку до застосування у мовленні наших заборонених форм. Першочергово, це такі слова, як: *катедра*, *авдиторія*, *ортографія*, *етер*, *міт* та ін. В цьому аспекті варто згадати слова Олександра Пономаріва, що «слова *ефір*, *кафедра*, *марафон* не мають «грецької подоби», бо ні греки, ні інші народи не вимовляють і ніколи не вимовляли в цих словах ф. Така вимова властива тільки росіянам, які навіть літеру на позначення цього звука називали «*фита*» (насправді по-давньогрецькому вона «*тета*», по-новогрецькому «*тита*»)).».

Однозначно, що має бути проведено всебічне ознайомлення здобувачів вищої освіти щодо важливості вживання форм правопису 1929 року як повернення до своєї національної ідентичності. Варіантні форми мають значно активніше використовуватися в освітньому процесі і не лише під час вивчення українознавчих дисциплін. Це має бути систематичний процес на всіх рівнях. Підготовка підручників, посібників та інших навчальних матеріалів, які враховують форми харківського правопису, є також важливим елементом успішної реалізації змін. Це дозволить забезпечити систематичне та послідовне засвоєння варіантних форм. Ще одним із способів звикання до відновлених форм правопису може бути читання літературних творів класиків, виданих у 20-х роках, адже твори було написано саме такою мовою.

Проблемою є також застосування оновлених норм правопису у професійній сфері, зокрема, для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти технічного спрямування. Якщо здобувачі освіти

оновлені зміни будуть вивчати на заняттях з української мови, то викладачі мають освоювати зміни нового правопису самостійно. Однозначно, що тема застосування оновлених норм правопису у професійній сфері, зокрема й варіативних форм, має бути включена до тем підвищення кваліфікації у закладах вищої освіти технічного спрямування чи під час розвитку педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. Адже науково-педагогічні працівники є прикладом для наслідування, відіграють визначну роль у формуванні національно свідомого майбутнього покоління, своїм прикладом надихають здобувачів освіти до навчання та саморозвитку.

Отже, повернення форм Харківського правопису враховує історичні особливості української мови та сприяє збереженню її унікальності, сприяє формуванню національної свідомості, оскільки мова є ключовим елементом ідентичності нації. Використання заборонених слів має бути повсякденним, систематичним та послідовним процесом у всіх сферах, зокрема і в закладах вищої освіти, оскільки це є осмислення та зміцнення національної ідентичності, формування самосвідомості молодого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературний редактор СТБ Віктор Кабак: «Свою мову треба вивчати все життя». URL: <https://www.stb.ua/ua/2009/03/20/literaturnij-redaktor-stb-viktor-kabak-svoyu-movu-treba-vivchati-vse-zhittya/>.
2. Пономарів О. Український правопис – повернення до національних засад. Київ: "Просвіта", 2003. 24 с.
3. Стратулат Н. В., Проценко Г. П. Правописні зміни в новому українському правописі: особливості їх реалізації у фаховому мовленні. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 1 Ч. 1 2020. С. 124-128.
4. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 392 с.
5. Фаріон І. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів: Свічадо, 2009. 120 с.
6. Шевельов Ю. Про критерії в питаннях українського офіційного правопису. Виступ Ю. В. Шевельова на 2 засіданні Української національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів України (травень 1995 р.). URL: <https://zbruc.eu/node/83306>.

Ігор КОВАЛЬ

**САМОРОЗВИТОК ФАХІВЦІВ СИЛОВИХ СТРУКТУР ЧЕРЕЗ
УКРАЇНСЬКУ МОВУ: ШЛЯХ ДО ОСОБИСТІСНОГО І
НАЦІОНАЛЬНОГО ЗРОСТАННЯ331**

Тетяна КОНІВІЦЬКА

**ДО ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАНТНОСТІ НОВОГО ПРАВОПИСУ
ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ334**

Ніна КУХАР

**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» У
ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ338**

Оксана ПАНЧИШИН

**РОЗВИТОК НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У
МАЙБУТНІХ ОФІЦІАНТІВ344**

Олена ПЕТРИК

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ347**

Ольга ПОДЛІСЕЦЬКА

**ЗНАЧЕННЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ351**

Olga RYZHCHENKO

**INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS BETWEEN THE UKRAINIAN
LANGUAGE FOR PROFESSIONAL DIRECTION AND A FOREIGN
LANGUAGE IN PROFESSIONAL ACTIVITIES DURING TEACHING AT
A HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTION355**

Дмитро РЕШЕТНИКОВ, Наталя ШАРМАНОВА

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ ПРОСТОГО
РЕЧЕННЯ357**

Юлія САМОЇЛОВА

**ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ362**